

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چند روایت در اهمیت اذان و اقامه

دو سه روایت بخوانم و صحبت امروزمان را تمام کنیم؛ هنوز بحث اذان و اقامه تمام نشده است؛ اگر عمری و فرصت دیگری بود، بحث را ادامه خواهیم داد. این چند روایت را گوش کنید تا قدر اذان و اقامه را بدانید. گاهی اوقات بعضی افراد، وقتی وارد مسجد یا نمازخانه می‌شوند، مهر را جلوییشان می‌اندازند؛ «اللَّهُ أَكْبَرُ» می‌گویند و نماز را شروع می‌کنند. چقدر محرومیت است! وقتی این روایت‌ها را بخوانیم متوجه می‌شویم. منسوب به امام صادق علیه‌السلام است. حضرت فرمودند: «إِذَا أَدَّيْتُمْ وَ أَقَمْتُمْ صَلَّى خَلْفَكَ صَفَانِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ»؛ هنگامی که قبل از شروع نماز، اذان و اقامه گفتی؛ دو صف از ملائکه پشت سر تو می‌ایستند و به تو اقتدا می‌کنند. «وَ إِذَا أَقَمْتُمْ صَلَّى خَلْفَكَ صَفٌّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ» اما اگر اذان نگفتی؛ فقط اقامه گفتی؛ فقط یک صف از ملائکه پشت سر تو می‌ایستند و در نماز به تو اقتدا می‌کنند.

روایت دوم نیز منسوب به امام صادق علیه‌السلام است؛ در «ثواب الاعمال» صدوق نقل شده است. بنا به روایت، حضرت فرمودند: «مَنْ صَلَّى بِأَذَانٍ وَ إِقَامَةٍ صَلَّى خَلْفَهُ صَفَانِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ»؛ هنگامی که کسی با اذان و اقامه به نماز بایستد؛ دو صف از ملائکه پشت سر او، به او اقتدا می‌کنند. «وَ مَنْ صَلَّى بِإِقَامَةٍ بَعِيرِ أَذَانٍ صَلَّى خَلْفَهُ صَفٌّ وَاحِدٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ»؛ و کسی که فقط با اقامه گفتن نماز بگذارد؛ یک صف از ملائکه پشت سر او می‌ایستند و با او نماز می‌گذارند. راوی می‌گوید: «قُلْتُ لَهُ وَ كَمْ مِقْدَارُ كُلِّ صَفٍّ؟» خدمت امام صادق علیه‌السلام عرض کردم؛ مقدار هر صف از ملائکه که پشت

۱. کلینی، کافی، ج ۳، ص ۳۰۳.

سر آن شخص می ایستند و در نماز به او اقتدا می کنند، چقدر است؟ «فَقَالَ أَقَلُّهُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ»؛ حضرت فرمودند: طول کمترین صف از ملائکه که پشت سر کسی که اذان یا اقامه می گوید صف می بندند؛ بین مشرق تا مغرب عالم است. (تازه آن کمترینش است!) «وَأَكْثَرُهُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»^۲؛ و بیشترین صف از ملائکه که پشت سر این فرد می ایستند، بین آسمان تا زمین است. معلوم است که این تفاوت صفوف ملائکه، بستگی به نوع نماز گزار دارد؛ اخلاصش، معرفتش، توجهش، محبتش.

حدیث سوم منسوب به امام رضا علیه السلام است؛ در «وسائل الشیعه»^۱ شیخ حرّ عاملی آمده است. نقل شده است، حضرت فرمودند: «مَنْ أَدَّنَ وَ أَقَامَ صَلَّى خَلْفَهُ صَفَّانِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ»؛ کسی که اذان و اقامه بگوید و نماز بگزارد؛ دو صف از ملائکه به او اقتدا می کنند و پشت سر او نماز می گزارند. «وَ إِنْ أَقَامَ بِغَيْرِ أَذَانٍ صَلَّى عَنْ يَمِينِهِ وَاحِدٌ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَاحِدٌ» اما اگر بدون اذان، اقامه بگوید و این گونه نماز بخواند؛ دو مَلَك، یک مَلَك در سمت راستش، یک مَلَك در سمت چپش، می ایستند و همراه او نماز می گزارند. «ثُمَّ قَالَ: إِيَّاكُمْ الصَّغِيرِ»^۳ بعد امام رضا علیه السلام فرمودند: دو صفِ ملائکه را غنیمت بدانید. یعنی قبل از شروع نماز واجبشان، هم اذان بگویید، هم اقامه. این که مقدار صفها با هم فرق می کند، به تناسب معرفت و کمال نماز و نماز گزار است.

حدیث آخر منسوب به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، خطاب به ابوذر غفاری است. فرمودند: «يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّ رَبَّكَ لِيَبَاهِي مَلَائِكَتَهُ بِثَلَاثَةِ نَفَرٍ»؛ ای اباذر، پروردگار تو به خاطر سه نفر به ملائکه فخر می فروشد و مباحات می کند. «رَجُلٌ يُصْبِحُ فِي أَرْضٍ قَرَأَ قُرْآنًا ثُمَّ يُؤَدِّنُ ثُمَّ يُقِيمُ ثُمَّ يُصَلِّي»؛ فرمودند: یکی

^۱. صدوق، ثواب الاعمال، ص ۳۳.

^۲. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۳۸۲.

از آن سه نفر شخصی است که در یک بیابان بی آب و علف، صبح می کند؛ در تنهایی اذان می گوید؛ بعد اقامه می گوید؛ بعد نماز صبحش را به جا می آورد. «فَيَقُولُ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ انظُرُوا إِلَى عَبْدِي يَصَلِّي وَلَا يَرَاهُ أَحَدٌ غَيْرِي» پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به ابوذر فرمودند: ای اباذر، پروردگار تو به ملائکه خطاب می کند: به این بنده من نگاه کنید که نماز می گزارد، در حالی که احدی جز من او را نمی بیند؛ تنهای تنها وسط یک بیابان بی آب و علف به نماز ایستاده است. «فَيَنْزِلُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ وَرَاءَهُ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ إِلَى الْغَدِ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ» سپس هفتاد هزار ملک از آسمان نازل می شوند و پشت سر فردی که در بیابان به تنهایی نماز می خواند، به او اقتدا می کنند و همراه او نماز می گزارند و تا فردای آن روز، برای آن نمازگزار، از خدا برای او استغفار و طلب و بخشش می کنند. «إِلَى أَنْ قَالَ» حدیث ادامه دارد تا این که به اینجا رسید که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «يا أباذرٍ إذا كان العبدُ في أرضٍ قبيٍّ يعنِي قفراءَ فتوضأُ أو تيممَ ثمَّ أدنَّ وأقامَ وصَلَّى، أمرَ اللهُ الملائكةَ فصَفُّوا خلفَهُ صفًّا لا يرى طرفاهُ يركعونَ لركوعِهِ وَ يسجدونَ لسجودِهِ وَ يؤمُّونَ على دُعائه» ای اباذر، هنگامی که بنده‌یی در بیابان بی آب و علفی وضو می سازد؛ یا اگر آب نیست، تیمم می کند؛ بعد اذان می گوید؛ بعد اقامه می گوید؛ بعد به نماز می ایستد؛ خدای متعال به ملائکه امر می کند و در اجای این امر الهی، ملائکه پشت سر آن فرد نمازگزار صف می بندند؛ صفی که دو حد آن قابل دیده شدن نیست؛ یعنی نامحدود و بی نهایت است. آن ملائکه با رکوع این نمازگزار به رکوع می روند؛ با سجده‌ی او سجده می کنند و هنگامی که او دعا می کند؛ آمین می گویند. بعد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «يا أباذرٍ مَنْ أقامَ وَ لَمْ يُؤدِّنْ لَمْ يُصَلِّ مَعَهُ إِلَّا مَلَكاهُ اللذانِ مَعَهُ»^۴ ای اباذر، کسی که اقامه بگوید؛ ولی اذان نگوید و نماز بخواند؛ همراه او جز دو ملکی که مأمور او و دائم مشغول کنترل و ثبت اعمال اویند، ملکی نماز نمی گزارد و به او اقتدا نمی کند. طبیعتاً اگر اقامه هم نگوید؛ در نمازش تنهای تنهاست.

^۴.. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۳۸۳.

لذا وقتی اذان و اقامه گفتیم؛ این همه مَلک و هم قوای ملکی و ملکوتی ما به قلبمان اقتدا کردند. گفتیم امام جماعت قلب است؛ همه‌ی وجود ما به دل ما اقتدا می‌کند؛ دنبال دل ما می‌آید. حال که دل ما، قلب ما، رو به خدا ایستاده است و نماز می‌خواند؛ هم قوای مُلکی و ملکوتی وجود خودمان اقتدا کرده‌اند؛ هم این همه صفوف ملائکة الله اقتدا کرده‌اند. امام جماعت ضامن قرائت نمازگزارانی است که به او اقتدا کرده‌اند. یعنی اگر قرائت امام جماعت غلط باشد؛ وزر و وبال نماز همه‌ی کسانی که به او اقتدا کرده‌اند هم گردن اوست. شاید هم ضامن همه‌ی نماز نمازگزاران است. لذا وقتی نمازگزار فهمید در چه جایگاه خطیری است؛ باید موقع نماز حواسش خیلی جمع باشد. دیگر فقط خودش نیست؛ نماز این همه نمازگزار از ملائکه، از شرق و غرب عالم، از زمین تا آسمان، به نماز او وصل است. نماز قوای مُلکی و ملکوتی خودش، به نماز او وصل است. لذا هم بداند که خدای متعال چه مقام بلندی به او داده است و شاکر باشد؛ و هم نهایت ادب و مراقبه را در این مقام حفظ کند؛ زیرا با چنین همراهانی، در محضر حق متعال حاضر شده است. بداند عاجز است از این که حق این مقام و منزلت را ادا کند. امید است با درک و اقرار به این عجز و اضطرار، خدای متعال از او دستگیری کند.

امیدواریم خدای متعال ما را با حقیقت این آموزه‌های بلند که در شریعت خاتم است، آشنا کند. ما را، هم مقید و متعهد به ظواهر شرع کند؛ هم متوجه و متحقق به حقایق باطن شرع کند که عرفان چیزی جز باطن شریعت نیست. سلوک چیزی جز باطن شریعت نیست. امیدواریم خدای متعال به توفیق عمل به عطایای بزرگی که به برکت پیغمبر خاتم و اهل بیتش علیهم‌السلام و الصلوة به ما عنایت فرموده است؛ و تعالیم و دستورالعمل‌های عظیمی که محبت کرده و در اختیار ما گذارده است؛ را به شایسته‌ترین صورت به ما عنایت فرماید. به برکت صلوات بر محمد و آل محمد.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ